

УДК 93:331.105.44(1-15)(477)

Профспілки Східної Галичини у роки великої війни та повоєнної відбудови

Р.Я. БЕРЕСТ, І.Р. БЕРЕСТ

Львівський національний аграрний університет, м. Львів, Україна, E-mail: Berest1@mabila.ua

Авторське резюме

На основі писемних джерел проаналізовано діяльність провідних українських професійних спілок Східної Галичини в роки Першої світової війни. Вказано на нові, досі невідомі моменти в історії профспілок, окреслено стан та перспективи наукового дослідження. Зокрема, досліджено значення та роль спілки українських приватних урядовців Галичини. Зосереджено увагу на творенні незалежних українських профспілкових організацій у період діяльності ЗУНРу. Не все складалось позитивно. Польсько-українська війна, яка охопила Галичину, до краю загострила міжнаціональні протиріччя. В умовах війни діяльність національних профспілок та спроби їх демократичної розбудови виявилися майже нереальними. Більшість робітничих профспілкових організацій припинила своє існування, багато українців опинилося в рядах УГА. Рятуючись від переслідувань, репресій, небезпеки та лихоліття, чимало галицьких профспілковців потрапило у загальну хвилю еміграції. Зрештою, період та після Першої світової війни, український профспілковий рух на території Західної України представлений низкою організацій різного політичного спрямування. Значна частина з них була дозволена, а частина – заборонена польською владою. Багато профспілкових організацій Галичини потрапили під потужний вплив лівих (комуністичних) ідей.

Ключові слова: профспілка, робітництво, війна, Східна Галичина, рух, об'єднання.

Trade unions in Eastern Galicia in the years of the great war and post-war reconstruction

R.JA. BEREST, I.R. BEREST

Lviv national agrarian university, Lviv, Ukraine, E-mail: Berest1@mabila.ua

Abstract

On the basis of written sources analyzed the activity of the leading Ukrainian trade unions of Eastern Galicia in the First world war. Listed on the new, not yet known moments in the history of trade unions, outlined the current state and prospects of scientific research. In particular, studied the role of the Union of Ukrainian private officials of Galicia. Attention is focused on the creation of an independent Ukrainian trade Union organizations in the period of activity of the West Ukrainian National Republic. Not all evolved positively. Polish-Ukrainian war which Galicia, has aggravated the inter-ethnic contradictions. During the war the activities of the national trade unions and their attempts democratic development was almost unreal. Most of the workers trade Union organizations ceased to exist, many Ukrainians were in the ranks of the Ukrainian citizen army. Fleeing persecution, repression, danger, and distress, a lot of Galician unionists hit in the General wave of emigration. In the end, the period and after the First world war, the Ukrainian trade Union movement on the territory of Western Ukraine presents a number of organizations of different political tendencies. A significant part of them has been resolved, and some banned by the Polish authorities. Many trade Union organizations of Galicia came under strong influence of the left (Communist) ideas.

Key words: trade Union, work, war, Eastern Galicia, movement, association.

Актуальність проблематики базується на тому, що воєнний період був не лише часом масових руйнувань і розрухи. У складніших умовах та в значно більших обсягах робітникам доводилося виконувати завдання, які нерідко мали стратегічне значення. Захист робітників, організація соціальних виплат та взаємодопомога залишаються основною метою профспілкового руху. Вивчення зазначеної проблеми має важливе наукове значення, адже дає змогу показати роботу професійних спілок у надзвичайно складних умовах.

Основна мета публікації полягає на основі об'єктивного, комплексного аналізу дослідити

становище населення Східної Галичини, проаналізувати роль профспілок і робітничого руху в першій чверті ХХ ст.

Серед робіт присвячених даній тематиці, слід виокремити праці таких істориків як Берест Р., Реєнт О., Стоян О., Гаєнко Ф., Литвин М., Берест І., де є часткова спроба подати історію профспілкового руху в новому руслі подій, які сколихнули світ своєю трагічністю.

До числа найбільших українських профспілкових об'єднань Східної Галичини належала Спілка українських приватних урядовців Галичини, яку досить часто називали у скороченій формі «Супруга» [5, арк. 116]. Вона виникла ще

© Р.Я. Берест, І.Р. Берест, 2014

до Першої світової війни в середовищі галицької інтелігенції. До її складу ввійшли представники педагогічних, науково-просвітніх товариств, редакцій, книгарень і навіть ті службовці-українці, які працювали в неукраїнських установах [3, с. 50–51].

При Спілці був створений так званий Пенсійний інститут, який вів фінансові справи Супруги, надавав членам організації допомогу, позички. Поширеною формою кредиту стало виділення грошей на житлове будівництво [2, с. 330]. Завдяки цьому у Львові по вул. Генінга (вул. Верхній Личаків) було забудовано низку житлових будинків для членів професійного об'єднання. Членам зазначеної професійної спілки Пенсійний інститут здійснював виплату пенсій по старості та інвалідності тощо.

Після закінчення Першої світової війни умови діяльності Супруги на західноукраїнських землях значно ускладнилися. За націоналістичні погляди нова польська влада переслідувала цю організацію і вимагала її розпуску [4, с. 2380]. Багато тодішніх польських чиновників були роздратовані тим, що діловою мовою організації продовжувала залишатись українська мова. На цій підставі головний окружний інспектор праці впродовж тривалого часу не хотів перереєструвати Сплку, і її існування мало нелегітимний характер. Незважаючи на перешкоди, Супруга не лише не припинила свого існування, а й навіть поширила свою діяльність на Волинь. Без відповіді залишилася чергова заява про перереєстрацію від 21 лютого 1924 р. [5, арк. 124].

Тільки 9 грудня 1925 р., після довгих митарств, внесення значних поправок до Статуту, влада погодилася на реєстрацію Супруги. Її головна управа розмістилась у Львові. Головою організації значиться Василь Цмайло-Кульчицький. Важливим здобутком спілчан стало те, що у довгій та впертій боротьбі вдалося відстояти офіційне користування українською мовою [5, арк. 121зв.].

Допомогу Спілці в її боротьбі проти утисків урядових чиновників надали українські політичні партії (УРП, УНДО, УСДП (до 1924 р.) й ін.). Активним пропагандистом та діячем профспілкового об'єднання українських службовців і громадських працівників виступив Антін Чернецький, який з 1924 р. працював головою Супруги [5, арк. 121зв.]. У політичних поглядах він перебував на позиції української соціал-демократії.

В складній ситуації політичного протистояння на початку ХХ ст. діячам українського профспілкового руху при підтримці низки політичних партій (УСДП, УНДО, УСРП) усе ж вдалося добитись дозволу в керівництва загальнопольським професійним рухом на право створення незалежних українських профорганізацій у рамках Союзу професійних спілок. Для керівництва українським профспілковим рухом

створили незалежний керівний орган – Українську профспілкову комісію. Було вирішено, що її склад на своєму з'їзді на початку листопада 1929 р. виберуть представники українських профспілкових організацій західноукраїнських земель. Відповідальність за його підготовку й організацію взяла на себе Тимчасова українська профспілкова комісія, яку було створено з числа членів Спілки українських приватних урядників Галичини (Супруга), товариств «Просвіта» та «Рідна школа», а також зацікавлених у цьому діячів з українських політичних партій. До складу Тимчасової комісії, ініціатором створення якої виступила УСДП, увійшли А. Зелений, І. Квасниця, В. Старосольський, В. Темницький, П. Буняк, М. Тимків й інші відомі політичні діячі [9, с. 315].

Великий інтерес до творення незалежних українських профспілкових організацій в період діяльності ЗУНРу виявив Олександр Пісецький (1869 – ?), котрий перебував на політичній платформі Української Націонал-Демократичної партії (пізніше – Українське Національно-Демократичне Об'єднання), а в уряді був призначений державним секретарем пошт і телеграфів ЗУНРу [10, с. 2097]. Фактично, він став організатором, а також першим керівником профспілкової організації українських поштових службовців. Велику увагу О. Пісецький відводив організації робітничих профспілок у містах та містечках Галичини, особливо Дрогобицько-Бориславського нафтодобувного регіону.

Унаслідок воєнного стану й небезпеки, в якому опинився уряд ЗУНРу, за вказівкою секретаріату праці і суспільної опіки на залізниці було створено профспілковий залізничний курінь під керівництвом львівського правника, члена головної управи УСДРП Івана Сіяка (1887–?) [4, с. 2381]. Аналіз діяльності куреня дає підстави стверджувати, що він радше виконував функції воєнізованої охорони на залізниці і, можливо, призначався для забезпечення захисту високопоставлених державних осіб під час їхнього користування залізничним транспортом.

Проте невдачі українців у польсько-українській війні стали основною причиною загрози для існування ЗУНРу. Запеклі бої між воюючими сторонами, що проходили у Львові та його недалеких околицях від 1 до 23 листопада 1918 р., загалом завершилися для українців невдало. Місто було втрачено, а державний уряд молодій республіці змушений терміново евакуюуватися у Тернопіль [8, с. 51–106].

Вимушений переїзд уряду до Тернополя, а згодом і до Станіславова (сучасне м. Івано-Франківськ) не створив сприятливих умов для мирного будівництва, економічного розвитку та розбудови профспілкового життя, а ще більше їх ускладнив. Польсько-українська війна, яка охопила Галичину, до краю загострила міжнаціональні протиріччя. В умовах війни діяльність національних профспілок та спроби їх демокра-

тичної розбудови виявилися майже нереальними. Більшість робітничих профспілкових організацій припинила своє існування, багато українців опинилося в рядах УГА. Рятуючись від переслідувань, репресій, небезпеки та лихоліття, чимало галицьких профспілчан потрапило у загальну хвилю еміграції [7, с. 4–12].

У таких умовах активізували свою діяльність проти українського національного професійного руху ліві та консервативні сили суспільства. Зрештою, ця боротьба точилася, починаючи ще з початку 20-х років ХХ ст. Тому не випадково лідери українських профспілок прагнули створити національний керівний центр. Але під тиском комуністів цю ідею було провалено.

Варто зауважити, що на хвилі революційних подій 1917–1920 рр. політичні рухи й робітничі маси були захоплені інтернаціональними ідеями, а також провідних прокомуністичних профспілок. Уже від початку 20-х рр. минулого століття підпільна робітничо-селянська комуністична преса Західної України перенасичена директивами, зверненнями, відозвами, листівками, резолюціями та іншими матеріалами. На її сторінках постійно повторювалися інтернаціональні заклики: «Робітники всіх національностей – до загальних профспілок!», «Українські робітники до загальних профспілок!» тощо [6, арк. 8–9], що методично насаджувало ідею міжнародного союзу. Важливо, що це відбувалося в умовах, коли польська влада переслідувала й жорстоко придушувала українські профорганізації як незаконного формування. Так, у березні 1921 р. при спробі скликання зборів професійної спілки українських робітників лісопилного заводу с. Брошнів Станіславівського воєводства були заарештовані активісти Ю. Стелінський та Ф. Максиміліан. А 23 вересня 1927 р. в Тернополі поліція закрила аж сім українських робітничих професійних об'єднань. Постійного переслідування зазнавала українська профспілкова преса.

Несподіваний для влади й багатьох політичних сил демократичний прояв українського професійного руху до автономного існування (майже після десятирічного польського панування на західноукраїнських землях), з одного боку, викликав хвилю осуду лівих політичних течій, а з другого – консервативних сил, що були представлені не тільки ППС (Польська соціалістична партія), а й великою частиною молодіжних польських організацій. Дії лівих угруповань, що відстоювали інтернаціональну позицію, мали переважно підпільний характер. Це, у свою чергу, активізувало акції поліції, що призводило до втрат не лише в рядах профспілкових діячів, а й у кінцевому підсумку зумовило ослаблення й поразку українського профспілкового руху.

Особливе місце у повоєнній діяльності належало лівій, так званій «класовій» прокому-

ністичній течії, що виступила під назвою Професійна Лівіця. В архівах відклалися численні документи про її діяльність. Вона поширювала роботу серед усіх діючих профоб'єднань. Проте найбільше прихильників лівіця мала в складі загальнопольського Союзу професійних спілок [3, с. 60].

З моменту свого створення Професійна Лівіця займала у профспілковому русі краю крайні ліві позиції. Її виникнення та поширення в Західній Україні було наслідком загального піднесення робітничого руху у відродженій Польщі. Зовнішнім фактором, який прискорив виділення Профлівиці в самостійну організацію, стала діяльність Міжнародного профспілкового центру – Профінтерну і розвиток комуністичного руху в країнах Східної Європи й Західної України зокрема [9, с. 315].

Професійна Лівіця діяла в нелегальних умовах. Поліція жорстоко переслідувала всі прояви її діяльності, арештовувала агітаторів та організаторів руху, конфісковувала друковані матеріали: брошури, листівки, плакати, відозви й інше. Для боротьби з нею поліція часто використовувала провокаторів й інших платних агентів. Зокрема, при допомозі агентури вона зуміла розкрити час та місце проведення підпільної крайової конференції Професійної Лівіці, що проходила у Львові весною 1921 р. [3, с. 59].

Впродовж усього часу ця організація була підпорядкована КПЗУ. При Центральному Комітеті Компартії Західної України постійно таємно діяв Профспілковий відділ у складі 6 осіб. На кінець першої чверті ХХ століття в ньому працювали: «Сухий» (Н. Шапіро), «Гаузнер» (Л. Калатинський), «Левко» (Н. Гожовський), «Герман» (Є. Ступ), «Марціл» (Г. Шварц).

З метою залучення нових членів у ряди Професійної Лівіці проводилися «Дні й місячники профспілок». Їх організаторами, здебільшого, виступали комуністи.

Порівняно з іншими спілками, Лівіця мала обмежений штат керівництва та членів. Наприклад, у 1930 р. її Головний крайовий комітет складався лише з чотирьох осіб, тобто генерального секретаря й трьох його заступників. Найвищу керівну посаду в ньому займав Владислав Гомулка, який, крім того, був і членом Профспілкового відділу при Центральному Комітеті КП Польщі [3, с. 60].

До числа локальних спілок належали також українські профоб'єднання сезонних та сільськогосподарських робітників [1, с. 349]. Виникнення селянських спілок на галицьких землях спостерігалось ще в часи Габсбурзької монархії. Польська регіональна влада в Галичині вела політику, спрямовану на ліквідацію галицького регіонального самоврядування, а також громадських форм українського культурного життя. Особливо активізувалася політика польської влади в умовах існування Речі Посполитої. При цьому були ліквідовані деякі селянські проф-

спілки. Проте в 1925 р. за активною участю УРП у Львові організовано Союз Селянських Спілок (ССС). Його завданням стало об'єднання розпорошених селянських професійних об'єднань Західної України й сприяння організації нових профспілкових утворень для захисту прав та інтересів селян. Але діяльність Союзу селянських спілок була обмежена галицькими землями. Дане профспілкове об'єднання проголосило своїм завданням захист національних, економічних, соціальних прав українського селянства, протидію поміщикам, осадникам, колоністам, резервістам, які захоплювали землю й робили місцевих селян безземельними. Незважаючи на зусилля радикалів, СССР так і не зміг об'єднати селянські профорганізації. Багато з них продовжували діяти як окремі місцеві спілки, що негативно позначалося на їх соціально-захисних можливостях [9, с. 322].

Складність об'єднання цих спілок випливала з індивідуального характеру селянських господарств, де ідея соціальної солідарності не завжди знаходила у них підтримку.

Союз Селянських Спілок вів також роботу серед сезонних робітників. В основному це були місцеві жителі або міські робітники заводів чи фабрик, які у період сівиби, жнив та збору врожаю наймалися до великих землевласників на різні тимчасові, сезонні роботи. Найбільше цінилися ті робітники, які працювали з механізмами, могли їх обслуговувати і ремонтувати. Основними механічними знаряддями, що застосовувалися в панських господарствах, були молотарки, кінні сівалки, косарки. Хоча це були порівняно прості механізми, вони потребували кваліфікованої робочої сили, необхідної, насамперед, для їх технічного налагодження. Сезонні робітники становили у середовищі селян конструктивний елемент в плані організованості й були через те опорою СССР. Після виникнення головної управи вищезгаданої організації відбулося створення її нижчих керівних органів. Ними стали повітові та місцеві управи. Але в багатьох регіонах польська адміністрація проявляла недовіру, чинила перешкоди створенню профоб'єднань сезонних і сільських наймитів. Уже навіть тоді, коли було затверджено статут Союзу Селянських Спілок, тернопільський воевода відкинув заяву селян про бажання заснувати його філії в Зборові. Він вимагав, щоб у тому параграфі Статуту, де йшлося про мову організації, поставити замість слова «українська» слово «руська» або «русинська», бо, мовляв, польське законодавство першої не знає [9, с. 323].

У Львові водночас з органом Української Радикальної партії – «Громадське слово» виходив друкований орган СССР під назвою «Селянська Спілка». Редактором цього часопису був М. Стахів.

Самостійне існування СССР, однак, виявилось недовгим. До його лав почали досить активно проникати агітатори від КПЗУ. Здійснивши від-

повідну переорієнтацію поглядів, Союз Селянських Спілок відмовився від розбудови організації під проводом УСРП.

Помітне місце в профспілковому русі Західної України займало професійне об'єднання «Взаємна поміч українського вчителівства», яке об'єднувало педагогів Галичини та Буковини. Воно виникло ще на початку ХХ ст. як профспілкова організація народних учителів. Після утвердження Польської держави у Східній Галичині (поч. 20-х рр. ХХ ст.) зв'язки з буковинськими організаціями перервалися.

Управа організації видавала журнал «Учительське слово» – педагогічно-методичний місячник, який з початку 30-х рр. минулого століття виходив один раз на квартал під назвою «Шлях виховання та навчання», а також серію педагогічної й методичної бібліотеки. При спілці працювала науково-педагогічна комісія, педрада, економічні установи. Незалежній фінансовій діяльності профоб'єднання сприяло те, що при організації також діяло фінансово-кредитне товариство під однойменною назвою. Найбільш відомими діячами «Взаємної помічі» були А. Зелений, Г. Коваль, І. Юцишин, Д. Стельмах та ін. [9, с. 324].

Як й інші українські спілки, профорганізацію учителів переслідували поліція, жандармерія. Короткочасним було існування Станіславської філії професійного об'єднання. В 1923 р. поліція закрила редакцію журналу «Учительське слово», що був заснований і видавався на кошти української інтелігенції ще з часів Австро-Угорщини. Багато членів закритої філії незабаром стали членами Львівської професійної організації.

Професійна спілка «Взаємна поміч українського вчителівства» підтримувала міжнародні зв'язки. Вона входила в Міжнародну конфедерацію інтелігентів з штаб-квартирою у Парижі.

В кінці 1923 р. загострилася боротьба за право незалежного існування профспілки. Урядові кола вимагали приєднання її до складу Конфедерації професійних спілок у Польщі, що була підпорядкована Паризькій міжнародній організації. Але «Взаємна поміч» не піддавалася тиску. Українські профспілкові діячі також відкинули пропозицію приєднатися до Центральної загальнопольської організації професійних спілок інтелігенції, яка мала свої філії в Західній Україні та згуртовувала польських учителів.

Заявила про себе у Західній Україні міжвоєнного періоду й профспілкова організація українського студентства. За скороченою аббревіатурою вона отримала назву Профорус. Наступ шовінізму, в першу чергу, був спрямований на полонізацію української освіти загалом і вищої школи зокрема. Викладання українською мовою у навчальних закладах неухильно звужувалося. Вводились, як перехідна ланка, двомовні школи, де явно переважала польська мова навчання.

Переслідувався інтерес українського студентства до національної мови, культури, історії. Саме тому студенти шукали порятунку у власній організації та інших діях. Нерідко молодь вступала до терористичних груп, організатором і керівником яких була Українська Військова Організація (УВО). Але більшість студентів стали на шлях національного об'єднання в єдину профспілку.

Таку профспілкову організацію було створено на з'їзді українських студентів, що відбувся у листопаді 1921 р. у Львові. Після детального обговорення ситуації більшість присутніх на молодіжному форумі висловилися за створення студентської професійної організації. Тоді ж було створено Крайове студентське профоб'єднання, яке згодом дістало назву Професійна організація українського студентства. Адміністративна влада відмовлялася реєструвати організацію, вимагаючи внесення кардинальних змін до статуту, який був написаний в українському національному дусі.

Не розв'язувалося питання реєстрації української студентської профспілки й тоді, коли було подано інший альтернативний варіант статутного документа. Місцева польська адміністрація вимагала припинення діяльності Профоруса, який став об'єктом поліцейського переслідування [9, с. 328]. Загалом діяльність професійного об'єднання українських студентів так і залишилася на нелегальному становищі протягом усього періоду свого існування.

Організаційна побудова Профоруса нагаду-

вала структуру виробничих профспілок. Так, нелегально діяли окружні та повітові студентські ради. Члени професійної організації періодично сплачували внески. У підпорядкуванні Крайової ради (центрального органу правління) знаходилося 50 окружних і 70 повітових рад. Уже від початку 20-х років минулого століття низові ланки студентської профспілки виникли в усіх воєводствах Західної України. До професійного об'єднання належали не лише студенти вищих навчальних закладів, а й учні гімназій, шкіл та ліцеїв.

Дуже активно проявила себе студентська профспілка в питанні боротьби за відкриття українського університету у Львові. Члени професійної організації підготували проект «Про легалізацію й одержавлення політехнічного інституту та університету у Львові». В грудні 1924 р. його було внесено на розгляд сейму, котрий відхилив його.

Таким чином, у період та після Першої світової війни український профспілковий рух на території Західної України представлений низкою організацій різного політичного спрямування. Значна частина з них була дозволена, а частина – заборонена польською владою. Багато профспілкових організацій Галичини потрапили під потужний вплив лівих (комуністичних) ідей. Що стосується провідних профспілкових лідерів Західної України, то вони висунулися на керівні позиції на початку 1920-х років, а потім, у період до 1939 року, відігравали помітну роль у політичному житті Галичини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Берест І., Берест Р. Дорадянські професійні спілки Східної Галичини та їх діяльність в галузі культури, освіти та дозвілля робітництва / Ігор Берест, Роман Берест // Збалансований розвиток туристичних регіонів: національний і світовий досвід: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (25-26 квітня 2013 року). – Львів: Ліга-Прес, 2013. – С. 347–350.
2. Берест І. Культурно-освітня діяльність профспілок Східної Галичини на переломі XIX – XX століть / І. Берест // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат – важливі об'єкти в розвитку культури: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 21-22 березня 2013 р.). – Львів: ЛІЕТ, 2013. – С. 329–332.
3. Берест Р. Нариси історії профспілкового руху в Західній Україні (1817-1939 рр.) / Роман Берест. – Дрогобич: Вид. фірма «Відродження», 1995. – 126 с.
4. Гаєнко Ф. Професійні спілки / Ф. Гаєнко // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Львів, 1996. – Т.6. – С. 2380–2381.
5. ДАЛО. – Ф.47 (Львівське міське староство). – Оп.1. – Спр.54 (Профспілки культосвітніх працівників). – 218 арк.
6. ДАЛО. – Ф.139 (Львівський окружний суд). – Оп.9. – Спр.1019 (Боротьба з національно-визвольним та профспілковим рухом). – 117 арк.
7. Крезуб А. Нарис історії польсько-української війни 1918–1919 рр. / А. Крезуб. – Львів, 1923. – 179 с.
8. Литвин М. Українсько-польська війна 1918–1919 рр. / М. Литвин. – Львів, 1998. – 469 с.
9. Нариси історії професійних спілок України / О. П. Реєнт [та ін.]; голов. ред. О. М. Стоян; Федерація профспілок України. – К.: [б.в.], 2002. – 729с.
10. Пісецький Олександр // Енциклопедія Українознавства. Перевидання в Україні. – Львів, 1996. – Т.6. – С. 2097.

Стаття надійшла до редакції 10.06.2014

REFERENCES:

1. Berest I., Berest R. Doradjansjki profesijni spilky Skhidnoji Ghalychyny ta jikh dijalnijstj v ghaluzi kuljтуры, osvity ta dozvillja robitnyctva (Pre-Soviet trade unions in Eastern Galicia and their activities in the field of cul-

- ture, education and recreation workers) Ljviv: *Ligha-Pres*, 2013, pp. 347–350.
2. *Berest I.* Kuljturno-osvitnja dijajlnistj profspilok Skhidnoji Ghalychyny na perelomi XIX – XX stolitj (Cultural and educational activities of trade unions of Eastern Galicia at the turn of XIX - XX centuries). Ljviv: *LIET*, 2013, pp. 329–332.
3. *Berest R.* Narysy istoriji profspilkovogho rukhu v Zakhidnij Ukrajinі (1817-1939 rr.) (Essays on the history of the trade Union movement in Western Ukraine (1817-1939 years)). Droghobych: *Vyd. firma «Vidrodzhennja»*, 1995, 126 p.
4. *Ghajenko F.* Profesijni spilky (Professional unions). Ljviv, 1996, Vol.6., pp. 2380–2381.
5. Derzhavnyj arkhiv Ljvivsjskoji oblasti (The state archives of Lviv region). Lviv, no. of fund 47, no. of description 1, case no. 54, 218 amount of folias .
6. Derzhavnyj arkhiv Ljvivsjskoji oblasti (The state archives of Lviv region). Lviv, no. of fund 139, no. of description 9, case no. 1019, 117 amount of folias .
7. *Krezub A.* Narys istoriji poljsjko-ukrajinsjskoji vijny 1918–1919 rr. (The outline of the history of Polish-Ukrainian war of 1918-1919 years) Ljviv, 1923, 179 p.
8. *Lytvyn M.* Ukrajinjsjko-poljsjska vijna 1918–1919 rr. (The Ukrainian-Polish war of 1918-1919 years) Ljviv, 1999, 469 p.
9. Narysy istoriji profesijnykh spilok Ukrajinj (Essays on the history of trade unions of Ukraine). Kyiv [b.v.], 2002, 729 p.
10. Pisecjskij Oleksandr (Encyclopedia of Ukrainian Studies. Reprinted in Ukraine) *Encyklopedija Ukrajinoznavstva. Perevydannja v Ukrajinі*. Ljviv, 1996, T.6, 2097 p.

Берест Ігор Романович – кандидат історичних наук
Львівський національний аграрний університет
Адреса: 80381, м. Дубляни, вул. В. Великого, 1
E-mail: Berest1@mabila.ua

Берест Роман Ярославович – в.о. професора
Львівський інститут економіки і туризму
Адреса: 79007, м. Львів, вул. Менцинського, 8
E-mail: Berest_liet@ukr.net

Berest Ighor Romanovych – PhD in history
Lviv national agrarian university
Address: 1, V. Velykogho Str., Dubljany, 80381
E-mail: Berest1@mabila.ua

Berest Roman Jaroslavovych – acting Prof.
Lviv institute of economy and tourism
Address: 8, V. Mencynsjkogho Str., Ljviv, 79007
E-mail: Berest_liet@ukr.net